

RENBETESKOMMISSIONENS AF 1913 HANDLINGAR

XIV

Protokoll

Sommarundersökningar 1915 inom norra
afdelningens område

Protokoll fördt på Mo i Ruostadalen den 11 september 1915.

§ 1.

Sektionen afreste från Tromsö den 7 september och framkom till Mo i Ruostadalen den 8 på aftonen. På grund af dimma och regnväder företogs ingen exkursion den 9. Sektionen gick den 10 upp till lappläget i Devdisvuobme, där XI distriktets lappar bodde. Diskussion företogs där med Gustaf Nilsson Simma. Den 11 september återvände sektionen till Mo.

Såväl på färden till Devdisvuobme, som på återresan besöktes Koutokeino-lapparna Nils Persen Korvatus' och Nils Jörgensen Bals' lappläger vid Biellojokka, hvarvid diskussion anställdes med Korvatus.

§ 2.

Diskussion med:

A.

Gustaf Nilsson Simma.

Angående de vägar, som begagnas vid flyttning mellan Devdisvuobme och Mauken, meddelade S., att den vanliga vägen, som är beskrifven i diskussionen med S. den 17 april 1915, användes både vår och höst.

Endast undantagsvis har någon by om våren tagit vägen förbi Uleberg och Skjæggesnes. Längs denna väg pläga renar ofta

rymma på sommaren. Detta vållar stor olägenhet för lapparna, emedan en stor del renar då draga upp längs W-sidan af Dividalen och sammanblandas med XII distriktets renar. Det vore särdeles förmånligt, att denna väg stängdes med ett effektivt gärde mellan Skjæggesnes och Skjæggestad.

Den vanliga vägen har den olägenheten, att garden Ruostanæs, som tillhör staten, och är belägen omedelbart intill flyttningvägen, ej är effektivt ingärdad, hvilket vid höstflyttningen gör, att renar lätt komma in på inmarken och göra skada. I år måste S. erlägga 50:— kr i skadeersättning för att slippa takst. Gården borde effektivt ingärdas.

Bron öfver Tabmokelven är under nuvarande förhållanden omöjlig att använda under vårflyttningen; renarna gå då öfver älfven nedom bron, hvarvid de passera en del af Nordgaards inmark, hvilket ej behöfde förekomma om bron användes. För att den skall kunna användas, måste fullgoda ledgården byggas på båda sidor, hvarjämte en mindre sandbacke på E-sidan af älfven måste utgrävas.

På flyttningvägen nedanför gården Solvold ligger ett inmarksstycke, som icke är effektivt ingärdadt. Här har takst förekommit. På grund häraf vågar man ej vid höstflyttningen flytta här förbi, utan hjorden föres då i åsen ofvanför gården, som emellertid ej är ingärdad. Ett effektivt gärde omkring ofvannämnda inmarksstycke vore önskvärdt.

Angående egendomar eller delar däraf, som under nuvarande förhållanden äro till särskildt hinder för renskötseln, lämnade S. kompletterande upplysningar till dem, som lämnats vid diskussionen den 17 april. Hvad där nämndes om Skardalen afsag förhållandena vid Skarheim-sätrarna. Dessa äro icke ingärdade, hvarför renarna ofta komma in på sätervallarna; takst har ofta förekommit. Sätervallarna borde ingärdas.

Gården Vasmö, som enligt Simmas uppfattning ligger inom

den trakt, där kalfningen sker, är icke ingärdad, hvarför den är utsatt för skadegörelse. Denna gård borde ingärdas.

Gårdarna Liatun och Bjerkelund i Takelvdalen, ha enligt S.s uppgift tillhört staten, men salts. Dessa äro icke effektivt ingärdade.

Likaledes är Björkengs säter icke effektivt ingärdad. Ägaren har hotat med takst på sätervallen, hvilket dock ej ännu förekommit. S. uppger, att en skriftlig öfverenskommelse skall finnas, enligt hvilken takst här aldrig skulle få förekomma. Denna öfverenskommelse skulle hafva gjorts, då lapparna tillfrågades, huruvida det från deras sida mötte något hinder, att säter här anlades på statens mark. I samband härmed yttrade Simma, att lapparna ej hade något att invända mot, att huru många sätrar som helst anlades, om blott full säkerhet ställdes för att ingen takstrisk härigenom uppkomme.

Angående möjligheterna för Mauken-partiets utnyttjande som betesland yttrade S., att under de nuvarande förhållandena, är detta omöjligt att utnyttja på så sätt, att inga takster skulle kunna tagas, ty möjligheter för takster finnas så godt som öfverallt. På tillfrågan huru det skulle ställa sig, om all mark ofvanför skogsgränsen vore "takstfri", svarade S., att man dock ej kunde vara säker på, att icke renarna ginge ned vid dåligt väder, särskildt under den tiden af sommaren, då de fällt håren. Däremot skulle man kunna bevaka en hjord af vanlig storlek, 1000 à 1500 renar, om all mark ofvan skogsgränsen och öfre hälften af skogen vore "takstfri". Renarna vore möjliga att hålla äfven under dåligt väder, om man hade tillgång till så stor del af skogen. Under vanliga vårar kunde man reda sig med full frihet i den öfre delen af skogen, dock icke under en sådan vår som den sista. Fullt garanterat att aldrig någon ren skulle komma ner till gårdarna, kan man dock öfver hufvud taget icke.

Angående utnyttjande af de inre delarna af XI distriktet såsom vår- och sommarbetesland framhöll S., att om kalfning försiggick i Dividalen, en renhjord kunde hafva sommarbete i fjällen omkring

Devdisvuobme. Skog finnes tillräckligt i Devdisvuobme. S. anser dock, att trakten är myggrik och tillgången på snöfläckar ringa. Trakten borde begränsas af Ulebergsskaret och vattendelaren mellan Dödesvand och Sördalen. Det vore dock nödvändigt, att bygga ett gärde mellan Dödesvand och Divielven för att hindra renarna att under våren ströfva ned genom Dividalen och göra skador på slåttrar och inmark.

S. meddelade vidare, att på grund af den kalla och sena våren och försommaren ovanligt mycket takster då förekommit i XI distriktet. Under högsommaren däremot förekommo inga takster. Redan de sista dagarna af juli började renarna rymma öfver Maalselven. Lapparna samlade då in hjorden och flyttade den vanliga vägen förbi Ruostanæs. En del renar stannade dock kvar i Mauken och blandades med Korvatus' hjord. Hufvudhjorden skingrades i Dödesfjeld-trakten och då det under lång tid blåste sydlig vind, gick den största delen däraf till Saarivuoma-trakten. Nu äro 12 man där för att af hämta renarna. Endast omkring 1500 renar äro för tillfället under skötsel, och dessa hafva varit i mjölkningsgärdet 3 gånger.

Familjerna började flytta till Devdisvuobme för 4 veckor sedan. De sista 2 kåtorna ankommo den 10 september.

B.

Nils Persen Korvatus från Koutokeino, c:a 50 år gammal, som under våren och sommaren tillsammans med Nils Jörgensen Bals haft sin renhjord i XI distr., meddelade följande om sitt uppehåll där och om sina erfarenheter därunder:

K:s by ankom till skogsgränsen i Ruostadalen den 3 maj med 350 à 400 renar. K., som ej fått någon anvisning om lämplig kalfningsplats, stannade här ett par dagar, men fortsatte sedan genom Aslakacca till Devdisvuobme, dit han ankom den 6 maj. Efter ett par dagars uppehåll i skogsgränsen här fortsatte K. på E-sidan af Dödeselven och Dödesvand till skogsgränsen på Čadavarre NW

om Dödesvand, ungefär midt för vattendelaren mellan nämnda sjö och Sördalen. Här fanns då barfläckar, men ganska sparsamt, hvarför K. tänkte flytta vidare till W-slutningen af Dödesfjeld, men stannade kvar, enär redan 10 vajor kalfvat. Kåtorna stodo här hela våren. Vid ankomsten hade en del byar redan flyttat förbi, andra kommo först senare. De andra byarnas genomflyttning vållade i och för sig ej någon olägenhet.

K. höll under kalfningstiden Oxrenarna vid Biellojokka på E-sidan om Dödesvand under ständig vallning. I början gick det jämförelsevis lätt att hålla dem; endast undantagsvis gick någon ren ned genom Sördalen. Men ju längre fram det led, och då gräset började spira nere i Sördalen (i början af juni), blef det allt svårare, särskildt som af de genomflyttade byarna kvarlämnade och efterblifna renarna blandades in i hjorden och drogo med sig enstaka renar och smärre flockar ned i Sördalen.

Vajhjorden hölls under kalfningstiden först i trakten af kåtorna och senare omkring Dödeselven på slutningen mot Dividalen. Den var under ständig vallning, men var svår att bevaka, enär skogen är så tät i Dividalen. Svårigheterna ökades dessutom därigenom, att främmande renar (K. antar från XII distr.) blandade sig med vajorna. Dessutom dogo två af byns bästa hundar under våren, troligen af gift. Detta gjorde svårigheterna med bevakningen ännu större.

Efter kalfningstidens slut förde K. sina hjordar samman. En del kalfvar dogo under våren. Trots den ihärdigaste bevakning hade K. ej mer än 200 renar utom årskalfvarna i byn vid flyttningen från trakten. Af de 36 härkarna, som byn haft vid inflyttningen, fanns då ej kvar mer än 8 à 10.

K. framhöll, att den plats han valt till uppehåll under våren, var särdeles olämplig, såväl på grund af sammanblandningsfaran, som på grund af det dåliga betet. K. anser, att det varit lämpligare, om han flyttat till W-sidan af Dödesfjeld, hvarpå han äfven varit betänkt, men bykamraten hade icke lust att flytta dit.

En af de första dagarna i juli flyttade byn till Mauken den vanliga vägen förbi Ruostanæs. Flyttningen försiggick vid tiden för högsta flod i älflvarna. K. hade en af distriktets lappar såsom lots likasom han ock hade hjälp vid öfvergången af älflvarna. Ruostaelven passerades utan att någon ren förlorades. Öfver Tabmokelven flyttade de på bron, hvilket dock var förenadt med svårigheter, enär renarna voro rädda för densamma. Här rymde 3 oxrenar ur hjorden och passerade älflven längre upp, hvarefter de försvunno upp åt Tabmokdalen.

Under uppehållet i Mauken hade byn sina kåtor vid Sagvandet. Hjorden hölls på S-sidan af Store Mauken och var under ständig bevakning samt fördes flera gånger vid olika tillfällen in i de inhägnade försöksfälten. Trots den särdeles varma väderleken ledo renarna icke af några sjukdomar, äfven om de magrade. Den värsta svårigheten var, att hjorden ständigt sammanblandades med de fritt ströfvande distriktsrenarna, hvarför man flera gånger måste „ratka”. Det gick ändock icke att hålla byns renar strängt åtskilda, utan vid avslutandet af experimenten med renhjorden i början af september funnos i hjorden endast 130 af byns renar, de öfriga utgjordes af distriktets renar.

I början af september flyttade K. åter til Dödesvand, hvarvid större delen af hjorden skingrades och gick till Tabmokdalen. En del stannade kvar i Mauken och resten släpptes bland Maukenrenarna i Dödesfjelds-trakten. K. vet, att renar från hans hjord finnas i X distriktets hjordar, i XII och XXI distr. Dessutom antar K., att några skola finnas i XXIV distr. och att en del gått österut till Finland.

Tillfrågad om sin uppfattning om renbetesförhållandena i XI distriktet, nämnde K., att en lämplig kalfningsplats vore W-slutningen af Dödesfjeld mot Dividalen. Där finnes bete och tidig barmark. Dock vore under nuvarande förhållanden bevakningen svår att utföra i Dividalen på grund af den täta skogen och faran stor för sammanblandning med XII distriktets renar, som om våren

ströfva i denna dal. Den inre delen af XI distr. vore ett godt sommarbetesland, där det höga Likka-partiet vore lämpligt att använda under myggtiden. På försommaren vore dock bevakningen svår mot Sördalen, dit renarna gärna vilja rymma. En hjord, stor som XI distriktets halfva renhjord, skulle kunna finna sommarbete bär. Som höstbetesland är trakten särdeles god.

Mauken-partiet anser K. vara ett godt sommarbetesland för en mindre hjord, som under den varma tiden skulle hållas i skäret E om Store Mauken.

Renskötseln i XI distr. sådan den nu är, då alla renägarna släppa sina renar i Mauken, där de få sprida sig som de vilja, anser K. vara särdeles olämplig. Renhjorden är för stor för att tillfredsställande kunna skötas gemensamt, och bevakningen är dålig, hvilket hänger samman med att för många renägare hafva sina renar i en hjord.

Enligt K:s uppfattning borde distriktets renhjord delas i 3 byar.

§ 3.

Vid sektionens ankomst till Devdisvuobme var renhjorden i ren-gärdet och lapparna voro sysselsatta med mjölkning. Vajornas antal var jämförelsevis litet

Uppläst och godkänt den 12 september 1915.

Justeradt, Tromsö den 4 oktober 1915.

P. Lorenz Smith.

Eric von Sydow.